

تعامل بانک با شرکت های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت (مطالعه موردی: شعب بانک های شهر منطقه ۲)

مهران مولوی^۱، لقمان سلطانی^۲، رامین اسمعیل نژاد^۳

^۱ استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد

^۲ دانش آموخته‌ی رشته ی مدیریت دولتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد

^۳ دانش آموخته‌ی رشته ی مدیریت دولتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد

چکیده

هدف اصلی این تحقیق، توسعه دانش کاربردی در زمینه تعامل بانک با شرکت‌های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت در شعب بانک های شهر منطقه ۲ را مدنظر داشته. بانک‌ها در مسیر نیل به این اهداف، با چالش‌های متعددی روبه‌رو هستند که ریسک نقدینگی از جمله بزرگ‌ترین آن چالش‌هاست. ریسک نقدینگی، یکی از متداول‌ترین ریسک‌هایی است که بانک‌ها با آن روبرو هستند و مدیریت صحیح نقدینگی به منظور جلوگیری از هدر رفتن فرصت‌های سرمایه‌گذاری، استفاده از مقادیر نقدینگی مازاد برای سرمایه‌گذاری و اعطای تسهیلات جدید به منظور کسب بازدهی بیشتر، آمادگی برای رویارویی با شرایط بحرانی و کسری منابع نقد، ضروری است. در این پژوهش تعامل بانک با شرکت‌های بخش خصوصی متغیر مستقل و ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت در شعب بانک های شهر منطقه ۲ متغیر وابسته در نظر گرفته شده و مورد بررسی قرار می‌گیرد. این تحقیق در بین کلیه کارمندان و مشتریان شعب مختلف شعب بانک های شهر منطقه ۲ از تعداد ۱۰۸ نفر جامعه آماری تعداد ۸۴ نفر را به طور سیستماتیک نمونه‌گیری کرده و مورد بررسی قرار داده است. تحقیق حاضر از حیث هدف کاربردی و برحسب ماهیت، روش انجام و چگونگی بدست آوردن داده‌های مورد نیاز از نوع تحقیق توصیفی-پیمایشی و همبستگی می‌باشد. آزمون های آماری مورد استفاده در این پژوهش با توجه به نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش برای تحلیل فرض‌ها، آزمون تک عاملی t و آزمون فریدمن نیز رتبه بندی متغیرهای تحقیق به کار برده شد. اطلاعات این تحقیق بوسیله ارسال پرسشنامه و اخذ آن از کارکنان و مشتریان شعب بانک های شهر منطقه ۲ بدست آمده است. در این تحقیق با توجه به نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد چون سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ کمتر است پس متغیرها اثرات یکسانی ندارند و به صورت توصیفی تشکیل کنسرسیوم تاثیر بیشتری در ترمیم خلا نقدینگی با میانگین رتبه ۳/۴۴، در بین کارکنان و مشتریان شعب بانک های شهر منطقه ۲ دارد. سپس فعالیت ادغامی با میانگین رتبه ۲/۲۳ و استقراض با میانگین رتبه ۱/۹۷ به ترتیب در بین کارکنان اثر دارند.

واژه‌های کلیدی: تعامل بانک، ترمیم خلا نقدینگی، فعالیت ادغامی، استقراض، شعب بانک های شهر منطقه ۲.

مقدمه

امروزه بانکداری یکی از با اهمیت‌ترین بخش‌های اقتصاد به شمار می‌آید. بانک‌ها، از یک‌طرف، با سازماندهی دریافت‌ها و پرداخت‌ها، امر مبادلات تجاری و بازرگانی را تسهیل می‌کنند و موجب گسترش بازارها می‌شوند؛ از طرف دیگر، با تجهیز پس‌اندازهای ریز و درشت و هدایت آنها به سمت بنگاه‌های تولیدی، زمینه‌های رشد و شکوفایی اقتصاد را فراهم می‌آورند (موسویان، ۱۳۸۶).

بانک‌ها در مسیر نیل به این اهداف، با چالش‌های متعددی روبه‌رو هستند که ریسک نقدینگی از جمله بزرگ‌ترین آن چالش‌هاست (گروه مطالعات و مدیریت ریسک بانک اقتصاد نوین، ۱۳۸۷).

مدیریت نقدینگی بانک شامل پیش‌بینی نیازهای نقدینگی و تأمین آنها با حداقل هزینه ممکن است. دلیل اصلی ریسک نقدینگی این است که بیشتر منابع بانک‌ها از محل سپرده‌های کوتاه‌مدت تأمین می‌شود، در حالی که تسهیلات بانک‌ها جهت سرمایه‌گذاری در دارایی‌هایی مصرف می‌گردند که از درجه نقدشوندگی نسبتاً پایینی برخوردار می‌باشند. بنابراین، یکی از وظیفه‌های اصلی بانک ایجاد توازن بین تعهدات مالی کوتاه‌مدت و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت است. نگهداری مقادیر ناکافی نقدینگی، بانک را با خطر عدم توانایی در ایفای تعهدات و ورشکستگی مواجه می‌کند؛ و نگهداری مقادیر فراوان نقدینگی موجب تخصیص ناکارآمد منابع، کاهش نرخ سوددهی به سپرده‌ها، و در نتیجه از دست دادن بازار می‌شود.

از دیدگاه بانکداری اسلامی، مدیریت نقدینگی به توانایی بانک در تجهیز برنامه‌ریزی شده منابع و تأمین تقاضاهای موجه اطلاق می‌شود. بدین ترتیب، عوامل اساسی در مدیریت نقدینگی، شامل شناسایی تقاضای موجه نقدینگی و پاسخگویی مناسب، با توجه به زمان و هزینه تأمین نقدینگی است. توانایی یک بانک اسلامی در فراهم کردن نقدینگی، نیازمند نگهداری دارایی‌های مالی با قابلیت نقدشوندگی بالا و قابلیت جابه‌جایی سریع است؛ بدین ترتیب، نقد بودن و قابلیت نقل و انتقال، مهم‌ترین اجزای چنین تعاملی هستند. نقد بودن دارایی بدین معناست که دارایی مالی باید در کمترین زمان (یک روز یا کمتر) در دسترس قرار گیرد، بدین منظور، بانک‌های اسلامی می‌بایست مقداری دارایی را به صورت نقد یا با سودآوری کم نگهداری کنند. بنابراین، بانک‌های اسلامی می‌خواهند ضمن پاسخگویی به نیازهای نقدینگی، حجم دارایی‌های کم‌بازده را به حداقل برسانند؛ و این در حالی است که رقابت روزافزون بانک‌ها از یک‌سو، و برداشت سپرده‌ها به علت تفاوت نرخ‌های سوددهی در بخش‌های مختلف اقتصادی از سوی دیگر، تلاش برای بهینه کردن دارایی‌های غیرسودآور را تشدید می‌کند.

در این پژوهش، پس از بیان ادبیات موضوع، نخست به ضرورت، روش‌ها، و ابزارهای مدیریت نقدینگی در بانکداری سنتی اشاره می‌شود؛ سپس، نیاز بانکداری اسلامی به مدیریت نقدینگی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه، نیازهای نقدینگی در بانکداری اسلامی طبقه‌بندی و ابزارهای مناسب برای مدیریت آنها معرفی می‌شود. در نهایت، به دلیل تنوع نیازها در مدیریت نقدینگی، با توجه به اصول و قواعد اسلامی، بسته‌ای از ابزارها معرفی می‌گردد که با استفاده از آنها می‌توان به اهداف مدیریت نقدینگی در بانکداری اسلامی نائل شد.

بیان مساله

فاینانس در لغت به معنی «مالیه» یا تأمین مالی می‌باشد و از جمله روشهای متداول و رایج تأمین پروژه‌های توسعه‌ای و ملی که نوعی استقراض خارجی تلقی می‌شود، می‌باشد (در بحث سرمایه‌گذاری به تأمین مالی از طریق استفاده از منابع داخلی و یا دریافت و استفاده از وام ارزی اطلاق می‌گردد). و مکانیزمی است که در آن بین کشور سرمایه‌پذیر و کشور سرمایه‌گذار، قراردادی منعقد می‌شود که طرح یا پروژه‌ای را همراه با نیروی انسانی متخصص، انتقال تکنولوژی، ماشین‌آلات و تجهیزات، مواد اولیه و توان ارزی که لازم توسط کشور سرمایه‌گذار تأمین شود و زمانی که طرح یا پروژه به بهره‌برداری رسید

بر اساس میزان سرمایه گذاری و بهره متعلق به آن کشور، سرمایه پذیر متعهد می گردد که کل قیمت تمام شده طرح یا پروژه را به صورت اقساطی در اختیار کشور سرمایه گذار قرار دهد. فاینانس برای وامهای بلند مدت به کار می رود، در خرید ماشین آلات و تجهیزات به منظور راه اندازی کارخانه ها یا سدها و غیره که نیاز مالی به مبالغ قابل توجه ای دارند، از فاینانس استفاده می شود. بدین ترتیب در مواقعی که فروشنده کالا حاضر به قبول اعتبار اسنادی مدت دار نمی گردد و خریدار به خاطر فقدان نقدینگی قادر به افتتاح اعتبار اسنادی نمی باشد معمولاً خریدار از یک موسسه مالی درخواست می کند که وارد معامله شود و وجه معامله را به فروشنده نقداً پرداخت کند. معمولاً این تسهیلات بلند مدت است. قرارداد این نوع اعتبارات در صورت وجود خط اعتباری فعال، بین بانک ایرانی و خارجی (اعتبار دهنده) و تحت نظارت بانک مرکزی منعقد می شود. فروشنده خارجی از طریق یک بانک، (یا یکی از شرکتهای وابسته و موسسات مالی خود که فعالیت بانکی دارد) تامین مالی می نماید (حمیدی و همکاران، ۱۳۹۲).

خریدار باید به هنگام گشایش اعتبار اسنادی طبق مقررات بانک مرکزی بین ۱۵٪ تا ۲۰٪ وجه فاکتور فروش را نقداً بپردازد و بقیه ۸۰٪ بدهی تامین مالی را بپذیرد و از نظر فروشنده/ذینفع، این نوع اعتبار دیداری (نقدی) می باشد. ذکر این نکته ضروری است که فاینانس همان وام فروشنده است که در سالهای قبل از ۱۳۵۷ نیز در ایران برای عملیات سد سازی و نیروگاه سازی استفاده می گردید. در این معاملات ابتدا خریدار با همکاری فروشنده خارجی با یک بانک تامین کننده منابع مالی شرایط استقراض از طریق فاینانس را تعیین می کنند، سپس مجوز قانونی گشایش اعتبار اسنادی از طریق فاینانس را دریافت می دارد (در اکثر موارد بانک خارجی یک تضمین از بانک مرکزی یا سیستم بانکی می خواهد) و خریدار ایرانی تضمین کافی نزد بانک ایرانی در مقابل کل مبلغ ارائه می دهد. در ضمن در روش اعتبار اسنادی پشت به پشت *back to back l/c* که نوعی دیگر از روشهای فاینانس می باشد از دو اعتبار جدا از هم استفاده می شود. اعتبار اول به نفع ذینفع گشایش می یابد که خود به هر دلیلی قادر به تهیه و ارسال کالا نیست. به همین جهت با اتکا بر اعتباری که به نفع وی گشایش یافته است اعتبار دیگری برای فروشنده دوم (ذینفع دوم) که میتواند کالا را تهیه و ارسال کند، از طرف ذینفع اول گشایش می یابد. در مواقعی که فروشنده کالا حاضر به قبول اعتبار اسنادی مدت دار نمی گردد و خریدار به خاطر فقدان نقدینگی قادر به افتتاح اعتبار اسنادی نمی باشد معمولاً خریدار از یک موسسه مالی درخواست می کند که وارد معامله شود و وجه معامله را به فروشنده نقداً پرداخت کند و بهره گیرد.

کنترل پول پر قدرت و حجم نقدینگی در چارچوب سیاستهای پولی در اختیار بانک مرکزی کشورها قرار دارد و بانک مرکزی نیز با استفاده از ابزارهایی نظیر عملیات بازار باز، تغییر نرخ ذخیره قانونی، تغییر نرخ تنزیل مجدد به اهداف خود نایل می آید. در عین حال، در این مجموعه ابزارها، عملیات بازار باز قدیمی ترین، شناخته شده ترین و در عین حال مهم ترین ابزار شمرده می شود. در جمهوری اسلامی ایران با توجه به ممنوعیت ربا (بهره) و به تبع آن عدم امکان به کارگیری اوراق قرضه که بر بهره مبتنی است، قانون عملیات بانکی بدون ربا امکان استفاده از این ابزار را به نظام بانکی کشور نداده است و نتوانستند خلا انجام عملیات بازار باز را پر کنند.

تحقیق حاضر در پی پاسخگویی به این سوال است که تعامل بانک با شرکت های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت چگونه می باشد؟ لذا در این پژوهش سعی بر آن شده است با ارائه دیدگاه های مطرح در این باره، ضرورت توجه به نقدینگی را تبیین نموده و آثار خلا نقدینگی بررسی قرار گرفته است و بدین منظور با مطالعه کتب، مقالات، تحقیقات پیشین و کسب نظر کارشناسان امر ابعاد تحقیق بصورت:

۱. استقراض ۲. تشکیل کنسرسیوم ۳. فعالیت ادغامی جهت جذب منابع

شناسایی تعریف گردیده است. بطور کلی تحقیق حاضر در پی پاسخگویی به سوال زیر است:

تعامل بانک با شرکت های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت چگونه می باشد؟

ضرورت و اهمیت تحقیق

ریسک نقدینگی، یکی از متداول ترین ریسک‌هایی است که بانک‌ها با آن روبرو هستند و مدیریت صحیح نقدینگی به منظور جلوگیری از هدر رفتن فرصت‌های سرمایه‌گذاری، استفاده از مقادیر نقدینگی مازاد برای سرمایه‌گذاری و اعطای تسهیلات جدید به منظور کسب بازدهی بیشتر، آمادگی برای روپارویی با شرایط بحرانی و کسری منابع نقد، ضروری است.

اهداف پژوهش

اهداف اصلی

بررسی تعامل بانک با شرکت های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲.

اهداف فرعی

- ۱- بررسی نقش استقراض از شرکت های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲.
- ۲- بررسی نقش تشکیل کنسرسیوم از طریق شرکت های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی شعب بانک های شهر منطقه ۲.
- ۳- بررسی نقش انجام فعالیت ادغامی جهت جذب منابع در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی

تعامل بانک با شرکت های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

فرضیه های فرعی

- ۱- استقراض در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.
- ۲- تشکیل کنسرسیوم در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.
- ۳- انجام فعالیت ادغامی جهت جذب منابع در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

ادبیات پژوهش

یکی از مهمترین نهادهایی که در جامعه امروز وجود دارد بانک است. بانکها امروز به صورتی در زندگی روزمره افراد جامعه قرار گرفته‌اند که تصور زندگی بدون بانک محال به نظر می‌رسد. بانک که با مفهوم پول گره محکمی خورده است بسان قلبی می‌ماند که در رگهای جامعه پول را به جریان می‌اندازد. هرگونه تغییر و نابسامانی این قلب می‌تواند جامعه را فلج کند. این نهاد عظیم و

قدرتمند در تمام جوامع پیشرفته و عقب افتاده به عنوان قدرت نفوذ، اقتدار و یا هر عامل قدرت در تمامی جوامع نقش بازی می‌کند. گرچه امروزه واژه بانک و اصطلاحی مرسوم است که معنا و مفهوم آن نیز، در دید عرف، روشن است، لیکن ارائه تعریفی روشن، جامع و مانع، می‌تواند، برای تبیین ساز و کارهای حاکم بر این نهاد، موثر باشد. زیرا هرچند، معنا و مفهوم بانک تا حدودی، روشن و خالی از ابهام است ولی در تعریف آن، وحدت نظر وجود ندارد.

کلمه بانک، از واژه آلمانی (Bank) به معنای شرکت و یا از واژه (Banco) از زبان ایتالیایی اخذ شده، که در زمان‌های گذشته به معنای دکه یا محل کسب صرافان در ایتالیا بوده است. برخی بانک را موسسه‌ای انتفاعی دانسته اند که، با سرمایه خود و یا سپرده‌های مشتریان به منظور کسب سود، اقدام به جمع آوری سپرده‌ها، دادن وام، اعتبار و ارائه خدمات بانکی می‌کند و به نظر عده‌ای نیز، بانک یک موسسه مالی واسطه است که، وجوه اشخاص را تحت عنوان سپرده دریافت و این وجوه را در اشکال وام و اعتبار، تنزیل بروات تجاری و خرید اوراق بهادار صرف می‌کند (آسوده، ۱۳۸۹).

طبق ماده ۱ قانون بانکداری، مصوب ۱۳۳۴: بانک موسسه ای است که، به صورت شرکت سهامی، مطابق قانون تجارت تشکیل شده، و براساس مواد قانون یاد شده، به عملیات بانکی اشتغال ورزد. ماده ۵۸ قانون بانکی وپولی مصوب ۱۳۳۹ نیز، همین تعریف را تکرار کرده است. طبق ماده یاد شده، بانک موسسه‌ای است که، به صورت شرکت سهامی، مطابق قانون بازرگانی تشکیل شده، براساس مواد این قانون، به عملیات بانکی اشتغال ورزد. ولی قانون پولی و بانکی، مصوب ۱۳۵۱ بدون ارائه تعریفی از بانک، در بند الف ماده ۳۰، تأسیس بانک و اشتغال به عملیات بانکی و استفاده از نام بانک در عنوان موسسات اعتباری را فقط، طبق مقررات قانون موصوف، امکانپذیر دانسته و در بند الف ماده ۳۱ نیز، تأسیس بانک را فقط به صورت شرکت سهامی عام، با سهام با نام، ممکن دانسته است. از نظر عده‌ای، بانک موسسه‌ای است که وظیفه و کارش، گرفتن وجوه به عنوان سپرده، نقد کردن چکها و حواله‌ها، تنزیل اسناد تجاری، پرداخت وام، صدور سفته‌های قابل پرداخت در وجه حامل (که اسناد بانکی نامیده می‌شود) است. البته تعریف دقیق‌تر و کامل‌تر آن، این است که: بانک موسسه انتفاعی است که، با سرمایه سهام داران خود و سپرده‌های مشتریان، به منظور کسب سود، اقدام به دادن وام و اعتبار و ارائه خدمات بانکی می‌کند.

از خلال این تعریف‌ها و تعریف‌های مشابه می‌توان مشخصات اصلی بانک را به شرح زیر برشمرد:

بانک یک موسسه مالی و اعتباری است، لذا گرچه موسسه‌ای تجاری است، ولی مستقیماً درگیر تجارت نمی‌شود، بلکه به صورت مستقیم با وجوه سرو کار دارد و مدیریت وجوه بر عهده بانک است.

وظیفه اصلی بانک را می‌توان در دو چیز خلاصه کرد: یکی نگهداری وجوه و دوم اعطای اعتبار

به این ترتیب می‌توان بانک را این گونه تعریف کرد:

بانک موسسه‌ای تجاری است که با تجهیز منابع از طریق جذب سپرده‌های مردم با هدف کسب و تحصیل سود، مبادرت به سرمایه گذاری یا اعطای اعتبار می‌کند، و به علاوه خدمات مالی دیگری نیز به مشتریان خود ارائه می‌دهد.

در اصطلاح علم اقتصاد، شرکتی است که برای انجام امور تجاری تشکیل می‌شود و سرمایه آن متشکل از سهام هم‌ارزش یا تعداد یکسان سهام است. شرکت‌های سهامی به دو نوع سهامی خاص و سهامی عام تقسیم می‌شوند که مهمترین تفاوت این دو در این است که سهام شرکت‌های سهامی عام در تالار بورس قابل مبادله است (بهکیش، ۱۳۸۱).

امروزه بانکداری یکی از با اهمیت‌ترین بخش‌های اقتصاد به شمار می‌آید. بانک‌ها، از یک‌طرف، با سازماندهی دریافت‌ها و پرداخت‌ها، امر مبادلات تجاری و بازرگانی را تسهیل می‌کنند و موجب گسترش بازارها می‌شوند؛ از طرف دیگر، با تجهیز

پس‌اندازهای ریز و درشت و هدایت آنها به سمت بنگاه‌های تولیدی، زمینه‌های رشد و شکوفایی اقتصاد را فراهم می‌آورند (فابوزی و همکاران، ۲۰۰۹).

بانک‌ها در مسیر نیل به این اهداف، با چالش‌های متعددی روبرو هستند که ریسک نقدینگی از جمله بزرگ‌ترین آن چالش‌هاست.

مدیریت نقدینگی بانک شامل پیش‌بینی نیازهای نقدینگی و تأمین آنها با حداقل هزینه ممکن است (عرب‌مازار و قنبری، ۱۳۷۶).

دلیل اصلی ریسک نقدینگی این است که بیشتر منابع بانک‌ها از محل سپرده‌های کوتاه‌مدت تأمین می‌شود، در حالی که تسهیلات بانک‌ها صرف سرمایه‌گذاری در دارایی‌هایی می‌گردد که درجه نقدشوندگی نسبتاً پایینی دارند. بنابراین، یکی از وظیفه‌های اصلی بانک ایجاد توازن بین تعهدات مالی کوتاه‌مدت و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت است. نگهداری مقادیر ناکافی نقدینگی، بانک را با خطر عدم توانایی در ایفای تعهدات و ورشکستگی مواجه می‌کند؛ و نگهداری مقادیر فراوان نقدینگی موجب تخصیص ناکارآمد منابع، کاهش نرخ سوددهی به سپرده‌ها، و در نتیجه از دست دادن بازار می‌شود. (تقی زاده قمی، ۱۳۸۹)

از دیدگاه بانکداری اسلامی، مدیریت نقدینگی به توانایی بانک در تجهیز برنامه‌ریزی شده منابع و تأمین تقاضاهای موجه اطلاق می‌شود. بدین ترتیب، عوامل اساسی در مدیریت نقدینگی، شامل شناسایی تقاضای موجه نقدینگی و پاسخگویی مناسب، با توجه به زمان و هزینه تأمین نقدینگی است. توانایی یک بانک اسلامی در فراهم کردن نقدینگی، نیازمند نگهداری دارایی‌های مالی با قابلیت نقدشوندگی بالا و قابلیت جابه‌جایی سریع است؛ بدین ترتیب، نقد بودن و قابلیت نقل و انتقال، مهم‌ترین اجزای چنین تعاملی هستند. نقد بودن دارایی بدین معناست که دارایی مالی باید در کمترین زمان (یک روز یا کمتر) در دسترس قرار گیرد. (Yeager & Seitz, 2010)

بدین منظور، بانک‌های اسلامی می‌بایست مقداری دارایی را به صورت نقد یا با سودآوری کم نگهداری کنند. بنابراین، بانک‌های اسلامی می‌خواهند ضمن پاسخگویی به نیازهای نقدینگی، حجم دارایی‌های کم‌بازده را به حداقل برسانند؛ و این در حالی است که رقابت روزافزون بانک‌ها از یک‌سو، و برداشت سپرده‌ها به علت تفاوت نرخ‌های سوددهی در بخش‌های مختلف اقتصادی از سوی دیگر، تلاش برای بهینه کردن دارایی‌های غیرسودآور را تشدید می‌کند. (Scott Timothy & Macdonald, 2009).

پیشینه پژوهش

سوری و وصال (۱۳۸۷) در مقاله «روش‌های نوین تأمین مالی و مدیریت نقدینگی در بانک» ابزارهای متداول مدیریت نقدینگی در بانک‌های سنتی را معرفی کرده، و به بررسی ابزارهای مدیریت نقدینگی در بانک‌های اسلامی پرداخته‌اند.

گروه مطالعات و مدیریت ریسک بانک اقتصاد نوین (۱۳۸۷) در کتاب مدیریت دارایی- بدهی و ریسک نقدینگی در مؤسسات مالی، ضمن اشاره به ضرورت مدیریت نقدینگی در بانک‌ها، روش‌های مدیریت نقدینگی و نظریه‌های مربوط به آن را به تفصیل مورد بررسی قرار داده‌اند.

خواجه حق‌وردی و امیدی (۱۳۸۶) در مقاله «نقش بانک‌ها در انتشار اوراق قرضه اسلامی صکوک» به نقش بانک‌ها در انتشار صکوک اشاره کرده و از روش انتشار این اوراق در ایران و مشکلات پیش‌روی آن سخن گفته‌اند

سلیمانی (۱۳۸۶) در مقاله «زیربناهای سازمانی لازم جهت مدیریت نقدینگی در بانکداری اسلامی» ابتدا چالش‌های مدیریت نقدینگی در بانک‌های اسلامی را بررسی کرده، و سپس به زیربناهای نهادی مدیریت نقدینگی از جمله: بازار پول بین‌بانکی و بازار مالی بین‌المللی اسلامی (IIFM) پرداخته است. او همچنین به تجربه بعضی کشورهای اسلامی در این زمینه اشاره کرده است.

بختیاری (۱۳۸۵) در مقاله «روش‌های مؤثر مدیریت نقدینگی در بانک‌ها» نخست به اصول لازم برای استقرار مدیریت نقدینگی در بانک‌ها اشاره نموده، و سپس به ویژگی‌های دارایی‌های نقدشونده و بدهی‌ها در بانک‌ها پرداخته است. در ادامه، با معرفی برخی از ابزارهای تأمین نقدینگی در بانک‌ها، مدل‌های مدیریت نقدینگی را بررسی کرده است.

رفعت احمد عبدالکریم (۲۰۱۰)، دبیر کلّ مجلس خدمات مالی اسلامی، با اعلان خبر تأسیس نخستین مؤسسه بین‌المللی اسلامی مدیریت نقدینگی، هدف این مؤسسه را ایجاد ابزارهای مالی مطابق با احکام شریعت اسلامی برای کمک به بانک‌های اسلامی در مدیریت نقدینگی کارآمد و مؤثر و نیز تشویق به افزایش سرمایه‌گذاری دانسته است. وی تأکید کرده است: مؤسسه بین‌المللی اسلامی مدیریت نقدینگی در ژانویه سال ۲۰۱۱ رسماً آغاز به کار خواهد کرد.

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر سعی در توسعه دانش کاربردی در زمینه تعامل بانک با شرکت‌های بخش خصوصی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت در شعب بانک‌های شهر منطقه ۲ را مدنظر داشته و لذا از نظر هدف کاربردی می‌باشد. پژوهش حاضر یک پژوهش توصیفی-پیمایشی است. در این نوع تحقیق رابطه میان متغیرها بر اساس هدف تحقیق تحلیل می‌گردد. هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. به عبارت دیگر تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می‌شود.

روش‌های تجزیه تحلیل داده‌ها

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در قسمت آمار توصیفی از فراوانی مطلق، درصد فراوانی نسبی، شاخص‌های گرایش مرکزی (میانگین) و شاخص‌های پراکندگی (انحراف استاندارد) استفاده شده است. در بخش آمار استنباطی از آزمون کولموگروف اسمیرنوف به بررسی نرمال بودن یا نبودن توزیع متغیرها پرداخته شده است. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق در چارچوب آمار استنباطی از آزمون t استودنت تک عاملی و آزمون فریدمن استفاده شده است. در همه محاسبات از نرم افزار spss 18.0 استفاده شده است.

توصیف آماری و مقایسه متغیرهای تحقیق

به منظور بررسی متغیرهای پژوهش برای آزمون فرضیه‌های تحقیق در جدول (۱) متغیرهای مستقل و آماره‌های مربوط به آن‌ها آورده شده است.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

فعالیت ادغامی	تشکیل کنسرسیوم	استقراض	
۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	تعداد
۳/۸۳	۴/۱۸	۳/۹۵	میانگین
۳/۸۰	۴/۶۶	۳/۸۳	میانه

۳/۹۱	۴/۱۷	۳/۵۸	مد
۰/۴۷۴	۰/۴۰۳	۰/۴۴۹	انحراف معیار
۲/۵۷	۳/۱۷	۳/۰	حداقل
۴/۷۱	۵/۰	۴/۶۳	حداکثر

متغیر استقراض

براساس جدول (۱)، فراوانی و درصد پاسخهای داده شده به سوالات این متغیر، میانگین استقراض در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲، ۳/۹۵ است. این متغیر نیز با توجه به میانه و مد دارای توزیعی با چولگی به راست خفیف می باشد. دامنه تغییرات آن ۱/۶۳ است.

متغیر تشکیل کنسرسیوم

براساس جدول (۱)، فراوانی و درصد پاسخهای داده شده به سوالات این متغیر، میانگین تشکیل کنسرسیوم در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲، ۴/۱۸ است. این متغیر دارای چولگی به چپ خفیف و دامنه تغییرات ۱/۸۳ می باشد.

متغیر فعالیت ادغامی

براساس جدول (۱)، فراوانی و درصد پاسخهای داده شده به سوالات این متغیر، میانگین فعالیت ادغامی جهت جذب منابع در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲، ۳/۸۳ است. دامنه تغییرات آن ۲/۱۴ و دارای توزیعی با چولگی به چپ خفیف است.

تجزیه و تحلیل استنباطی داده های آماری**جدول ۲. آزمون نرمال بودن متغیرهای تحقیق**

استقراض	آماره Z کولموگوروف- اسمیرنوف	۰/۹۳۶	فرض نرمال بودن تایید می شود
	سطح معنی داری	۰/۳۴۵	
تشکیل کنسرسیوم	آماره Z کولموگوروف- اسمیرنوف	۰/۸۱۸	فرض نرمال بودن تایید می شود
	سطح معنی داری	۰/۵۱۵	
فعالیت ادغامی	آماره Z کولموگوروف- اسمیرنوف	۰/۸۸۳	فرض نرمال بودن تایید می شود
	سطح معنی داری	۰/۴۱۶	

آزمون فرضیه های تحقیق

جدول ۳. آزمون تحلیل تک عاملی t برای متغیرهای تحقیق

اختلاف بازه اطمینان ۰.۹۵٪	تفاوت میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره t		
۰/۹۲۹	۰/۶۲۰	۰/۹۵۷	۰/۰۰	۱۱۹	۱۰/۲۰۱	۱ استقرض
۱/۳۲۴	۱/۰۴۷	۱/۱۸۵	۰/۰۰	۱۱۹	۱۷/۳۷۳	۲ تشکیل کنسرسیوم
۰/۹۴۲	۰/۶۱۶	۰/۸۳۴	۰/۰۰	۱۱۹	۹/۷۲۵	۳ فعالیت ادغامی

(۱) با توجه به مقدار آماره $t = 10/201$ بدست آمده، که از مقدار جدولی آن در سطح بحرانی $0/05$ با درجه آزادی ۱۱۹ ($1/96$) بزرگتر و سطح معنی داری (P -مقدار) که از $0/05$ کمتر می باشد و همچنین میانگین آماره ($3/95$) از مقدار آزمون بیشتر است، پس فرض H_0 رد می شود و بیان می کند که استقرض در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

(۲) با توجه به مقدار آماره $t = 17/373$ بدست آمده، که از مقدار جدولی آن در سطح بحرانی $0/05$ با درجه آزادی ۱۱۹ ($1/96$) بزرگتر و سطح معنی داری (P -مقدار) که از $0/05$ کمتر می باشد و همچنین میانگین آماره ($4/18$) از مقدار آزمون بیشتر است، پس فرض H_0 رد می شود و بیان می کند که تشکیل کنسرسیوم در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

(۳) با توجه به مقدار آماره $t = 9/725$ بدست آمده، که از مقدار جدولی آن در سطح بحرانی $0/05$ با درجه آزادی ۱۱۹ ($1/96$) بزرگتر و سطح معنی داری (P -مقدار) که از $0/05$ کمتر می باشد و همچنین میانگین آماره ($3/83$) از مقدار آزمون بیشتر است، پس فرض H_0 رد می شود و بیان می کند که فعالیت ادغامی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

پس از بررسی فرضیه های پژوهش میزان تاثیر هر یک از متغیرها را به صورت توصیفی تحلیل می گردند. برای این منظور با آزمون فریدمن نتایج زیر بدست می آید (جدول ۴).

جدول ۴. آزمون فریدمن

میانگین رتبه ها	متغیرها	آماره های آزمون
۱/۹۷	استقرض	تعداد ۱۲۰
۳/۴۴	تشکیل کنسرسیوم	آماره خی دو ۲۷/۰۵۲
۲/۲۳	فعالیت ادغامی	سطح معنی داری مجانبی ۰/۰۰

نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد چون سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ کمتر است پس متغیرها اثرات یکسانی ندارند و به صورت توصیفی تشکیل کنسرسیوم تاثیر بیشتری در ترمیم خلا نقدینگی با میانگین رتبه ۳/۴۴، در بین کارکنان و مشتریان شعب بانک های شهر منطقه ۲ دارد. سپس فعالیت ادغامی با میانگین رتبه ۲/۲۳ و استقراض با میانگین رتبه ۱/۹۷ به ترتیب در بین کارکنان و مشتریان اثر دارند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج تجزیه و تحلیل استنباطی داده های آماری

براساس نتایج بدست آمده در جدول (۲) مربوط به آزمون کلموگروف-اسمیرنوف از آنجایی که p -مقدار بدست آمده برای آزمونها بزرگتر از سطح معناداری ۰/۰۵ می‌باشد، فرض نرمال بودن داده‌ها برای متغیرهای پژوهش تایید می‌شود پس برای بررسی فرضیه‌ها از روشهای پارامتریک (روش t یکطرفه) استفاده شده است.

بررسی فرضیه اول پژوهش

استقراض در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

با توجه به مقدار آماره $t = 10/201$ بدست آمده در جدول (۴)، که از مقدار جدولی آن در سطح بحرانی ۰/۰۵ با درجه آزادی ۱۱۹ (۱/۹۶) بزرگتر و سطح معنی داری (P -مقدار) که از ۰/۰۵ کمتر می باشد و همچنین میانگین آماره (۳/۹۵) از مقدار آزمون بیشتر است، پس فرض H_0 رد می شود و بیان می کند که استقراض در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

بررسی فرضیه دوم پژوهش

تشکیل کنسرسیوم در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

با توجه به مقدار آماره $t = 17/373$ بدست آمده از جدول (۴)، که از مقدار جدولی آن در سطح بحرانی ۰/۰۵ با درجه آزادی ۱۱۹ (۱/۹۶) بزرگتر و سطح معنی داری (P -مقدار) که از ۰/۰۵ کمتر می باشد و همچنین میانگین آماره (۴/۱۸) از مقدار آزمون بیشتر است، پس فرض H_0 رد می شود و بیان می کند که تشکیل کنسرسیوم در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

بررسی فرضیه سوم پژوهش

فعالیت ادغامی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

با توجه به جدول (۴) و مقدار آماره $t = 9/725$ بدست آمده، که از مقدار جدولی آن در سطح بحرانی ۰/۰۵ با درجه آزادی ۱۱۹ (۱/۹۶) بزرگتر و سطح معنی داری (P -مقدار) که از ۰/۰۵ کمتر می باشد و همچنین میانگین آماره (۳/۸۳) از مقدار آزمون بیشتر است، پس فرض H_0 رد می شود و بیان می کند که فعالیت ادغامی در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ موثر است.

بررسی میزان تاثیر هر یک از متغیرها در ترمیم خلا نقدینگی کوتاه مدت شعب بانک های شهر منطقه ۲ بر اساس آزمون فریدمن به شرح زیر می باشد:

نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد چون سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ کمتر است پس متغیرها اثرات یکسانی ندارند و به صورت توصیفی تشکیل کنسرسیوم تاثیر بیشتری در ترمیم خلا نقدینگی با میانگین رتبه ۳/۴۴، در بین کارکنان و مشتریان شعب بانک های شهر منطقه ۲ دارد. سپس فعالیت ادغامی با میانگین رتبه ۲/۲۳ و استقراض با میانگین رتبه ۱/۹۷ به ترتیب در بین کارکنان و مشتریان اثر دارند.

منابع

۱. آسوده، سید محمد. (۱۳۸۹). آسیب شناسی توانگری مالی صنعت بیمه در حوزه ریسک های بزرگ و راهکارهای ارتقای آن. هفدهمین همایش ملی و سومین سمینار بین المللی بیمه و توسعه، تهران، پژوهشکده بیمه.
۲. بانک اقتصاد نوین، پروژه توسعه نرم‌افزار مدیریت ریسک گروه مطالعات و مدیریت ریسک بانک اقتصاد نوین. (۱۳۸۷). مدیریت دارایی- بدهی و ریسک نقدینگی در مؤسسات مالی، تهران، نشر فرا سخن.
۳. تقی زاده قمی، مصطفی. (۱۳۸۹). مدیریت مالی (کلیاتی بر مدیریت مالی). انتشارات تبلور دانش.
۴. حمیدی زاده، محمدرضا. (۱۳۹۲). «تبیین نقش پیش بینی و آینده نگری در نظام مدیریت». مجله مدیریت و حسابداری، مطالعات مدیریت بهبود و تحول، شماره ۲۰.
۵. بهکیش، محمد مهدی. (۱۳۸۱). اقتصاد چیست؟. نشر نی، چاپ دوم.
۶. عرب‌مازار، عباس و قنبری، حسنعلی. (۱۳۷۶)، مبانی نظری مدیریت نقدینگی در بانک‌ها. مجموعه مقالات هشتمین سمینار بانکداری اسلامی، تهران، مؤسسه عالی بانکداری.
7. Fabozzi, F; Modigliani, F and Ferri, G. (2009). Foundations of Financial Markets and Institutions Upper Saddle River, N.J:Prentice-Hall, P. 40.
8. Scott Timothy & Macdonald, (2009). Bank Management , USA, Mason, Thamson, P. 553.
9. Yeager, Fred C. & Neil E.Seitz. (2010). Liquidity Management in Islamic Banking: A Comparative Study with Conventional Banks, Global Islamic Finance Magazine, p. 67-71.

Bank Interaction with Private Sector Companies in the Restoration Short-Term Liquidity Gap (Case Study: Bank Shahr Branches In Region 2)

Mehran Molavi¹, Loghman Soltani², Ramin Esmailnejad³

1. Assistant Professor and Faculty Member of Islamic Azad University, Branch of Mahabad

2. Graduated in public administration, Islamic Azad University, Branch of Mahabad

3. Graduated in public administration, Islamic Azad University, Branch of Mahabad

---

Abstract

The main objective of this research is to develop applied knowledge about the interaction of banks and private sector companies in the short-term liquidity gap management in Shahr Bank branches of Region 2. Banks face numerous challenges including the liquidity risk along their way to achieve these goals. The liquidity risk is one of most common challenges faced by banks and proper liquidity management is thus necessary as a way to help us avoid wasting the investment opportunities, use the surplus amount of liquidity for investment and granting new facilities in order to obtain greater efficiency, and get ready to face the crises and deficit of cash resources. The interaction of banks with the private sector companies and short-term liquidity gap management in Shahr Bank branches of Region 2 were used and examined in this research as the dependent variable and the independent variable respectively. The research sample was determined as 84 people systematically from among 108 people of the study population. This is an applied research in terms of purpose, and a descriptive-survey and correlational type of research in terms of nature and data collection method. Considering the normal distribution of the research variables, the statistical test used in this rese for analyzing the hypotheses was one-sample T-test and Friedman Test was used for ranking the research variables. The research data were gathered through a questionnaire distributed among the employees and customers of Shahr Bank branches in Region 2. The results of Friedman Test show that the level of significance is lower than 0.05, and thus the variables do not have the same effect, and consortium formation has more effect in restoring the liquidity gap with the mean rank of 3.44 among the employees and customers of the Shahr Bank branches of Region 2. The integration activities and borrowing have the next ranks with the means ranks of 2.23 and 1.97 respectively.

Keywords: interaction Bank, filling the liquidity gap, integration activities, borrowing, Shahr Bank branches in Region 2.
